

אחריות גדולה מוטלת על האיש לחנך את הבית בכח עסק התורה!

|| הרה"ג ר' פנחס פרידמן ||

על כך: ”תנינא להא דתנו רבנן, האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות.”

מבואר מזה כי ישנם ה' דברים שהאב חייב לעשות לבנו והאם פטורה: א) למולו, ב) לפדותו, ג) ללמדו תורה, ד) להשיאו אשה, ה) ללמדו אומנות. לפי זה יש לומר כי מטעם זה מספר אי"ש יותר על מספר אש"ה בה' לא פחות ולא יותר, לרמז על ה' דברים אלו שהאיש חייב לעשות לבנו והאשה פטורה.

מעתה יתבאר היטב מדוע אם אין הבנים מתנהגים כראוי, תולים את האשמה בראשו של האב ולא בראשה של האם, שהרי מכיון שאנו רואים שמספר אי"ש הוא יותר ממספר אש"ה בחמשה, לרמז שהאיש חייב לעשות לבנו ה' דברים שהאשה פטורה בהן, וה' דברים אלו כוללים כל עניני הבן בגשמיות וברוחניות, שהחשוב שבהם הוא ללמדו תורה.

והנה על ידי עסק התורה אפשר להתגבר על היצר הרע, כמבואר בגמרא (קידושין ל:): ”כך הקב"ה אמר להם לישראל, בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו”. נמצא כי כשהבנים חוטאים ח"ו, הרי זה סימן שהאב לא קיים תפקידו ללמדו תורה כראוי, שהרי האשה פטורה מלימוד התורה כמבואר (שם כט:): ”דאמר קרא ולמדתם אותם את בניכם, ולא בנותיכם”, וממילא היא פטורה גם כן ללמד תורה לבניה כמבואר (שם): ”דכתיב ולימדתם ולמדתם, כל שמצווה ללמוד מצווה ללמד, וכל שאינו מצווה ללמוד אינו מצווה ללמד.”

מעתה יש לומר כי זהו פירוש הפסוק: ”והשיב את אשמו בראשו”, שצריך לתלות האשמה במה שחטאו הבנים בראשו של האב, כי הוא מחוייב לחנך את הבנים יותר מן האשה, ומפרש הטעם לכך: ”וחמישתו יוסף עליו”, שהרי אנו רואים שאצל אי"ש יש ה' יותר מן אש"ה, וכל זה כדי לרמז שהאיש חייב לחנך את בניו בחמשה דברים שהאשה פטורה, אם כן מזה מוכח שהאשמה תלויה בו יותר ממה שתלויה בה.

”וחמישתו יוסף עליו” אות י' לעומת אות ה'

ונראה לבאר עוד בדרכו של ה"כתיבה לחיים", מה שמטיל הכתוב על האיש את האחריות בחינוך הבנים, ומפרש הסיבה לכך: ”וחמישתו יוסף עליו”, על פי מה ששינוי בגמרא (סוטה יז): ”דריש רבי עקיבא איש ואשה זכו שכינה ביניהן”, ופירש רש"י שהוא שם י"ה שבין איש ואשה, אות י' אצל אי"ש ואות ה' אצל אש"ה, וצריך ביאור מדוע השרה הקב"ה דוקא שם י"ה בין איש ואשה.

ופירש ב"ק רן לדוד" (פרשת חיי שרה) כי תפקידו של האיש הוא לעסוק בתורה, ואילו תפקידה של האשה היא להיות ”עזר כנגדו”, להכין לו כל צרכי הבית כדי שיוכל לעסוק בתורה בלי שום מניעות. והנה שינוי בגמרא (מנחות כט:): על הפסוק (ישעיה כו ד): ”כי ביה ה' צור עולמים”, בשם י"ה צייר הקב"ה את שני העולמות, עולם הבא נברא באות י' ועולם הזה נברא באות ה'.

הינוקא של רב המנונא סבא: ”החכם עיניו בראשו”, להסתכל על השכינה ששורה על ראשו של אדם

מגלה עמוקות: ”והשיב את אשמו בראשו”, ישיב בתשובה על הפגם בשכינה הקדושה שמאירה על ראשו

”וחמישתו יוסף עליו”, לתקן ה' אחרונה מהשם הוי"ה, בבחינת תשוב"ה שהיא אותיות תשוב ה'

הגה"ק רבי דוד דייטש: ”והשיב את אשמו בראשו”, הפוך המקטרג לסניגור שילך בראשו ולא מאחוריו

”והשיב את אשמו בראשו” אם יש פגם בחינוך הבנים האשמה תלויה בראשו של האיש יותר משל האשה

”וחמישתו יוסף עליו”, אצל האיש יש אות י' משם י"ה, שהיא חמשה יותר מאות ה' שאצל האשה

נכנעת תחתיו למלא כל רצונו, לכן אם ח"ו יש פגם בהתנהגות הבנים יש לתלות האשמה באיש יותר מבאשה.

וזהו פירוש הכתוב: ”איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה", כאשר האיש והאשה שהם האב והאם יעשו ח"ו חטא למעול מעל בה, הנה הם גורמים בזה, ”ואשמה הנפש ההיא”, שהנפש של הבן או של הבת יעשו גם כן אשמה למעול ח"ו מעל בה, על כך אומר הכתוב: ”והתוודו את חטאתם אשר עשו”, כאשר יתוודו האב והאם את חטאתם אשר עשו וגרמו בזה פגם לצאצאיהם, וירצו לדעת מי מהם אשם יותר כדי שיוכל לתקן בתשובה.

מגלה לנו התורה הקדושה: ”והשיב את אשמו בראשו”, צריך להשיב את אשמו בראשו של האב ולא בראשה של האם, ומפרש ואומר טעם הדבר: ”וחמישתו יוסף עליו”, שהרי אנו רואים שהקב"ה הוסיף במספר אי"ש חמשה יותר ממספר אש"ה, כדי לרמז שהאשה צריכה להיכנע בפני בעלה, הרי מבואר מזה כי כל הנהגת הבית תלויה בעיקר בהתנהגות האיש, שהוא זה שקובע איך יתנהג הבית בדרכה של תורה.

חמשה דברים חייב האב לעשות לבנו

ונראה להוסיף בזה פרפרת נאה, כי לכאורה מכיון שהפסוק מדגיש שהאיש אשם יותר מן האשה: ”והשיב את אשמו בראשו”, משום שאצל האיש המספר הוא חמשה יותר מן האשה: ”וחמישתו יוסף עליו”, משמע כי מה שיש אצלו המספר חמשה יותר, יש לו קשר בביאור הטעם שהאשמה תלויה בו יותר ממה שתלויה בה, וצריך להבין הענין בזה.

יש לבאר הענין בזה על פי מה ששינוי במשנה (קידושין כט): ”כל מצוות הבן על האב אנשים חייבים ונשים פטורות”. ובגמרא שנינו

משעבדת עצמה לבעלה, בה' מלאכות שהאשה עושה לבעלה אופה ומשקה כו', אז מצא טוב.

וכתוב אחד אומר (קהלת ז כו) ומוצא אני מר ממות את האש"ה, גימטריא שלה ש"א כמנין אי"ש, ורוצה לומר בזמן שהאשה רוצה להשוות עצמה כבעלה ואינה נכנעת אליו זה מר ממות.

וכתוב אחד אומר (שם ז כח) ואשה בכל אלה לא מצאתי, ואש"ה גימטריא שלה ש"ב דהיינו אחד יותר מן האיש זהו היותר גרוע, שהרי היא רוצה להשתרר על בעלה עד שבכל הנשים הרעות לא מצאנו דומה לה.”

והנה מה שכתב כי אי"ש גימטריא ה' יותר ממספר אש"ה, כדי לרמז שהאשה צריכה לעשות ה' מלאכות לבעלה, כוונתו על מה שכתב הרמב"ם (הלכות אישות פכ"א ה"ז): ”נמצאו כל המלאכות שכל אשה עושה אותן לבעלה חמש מלאכות, טווה, ורוחצת פניו ידיו ורגליו, ומוזגת את הכוס, ומצעת את המטה, ועומדת ומשמשת בפניו.”

”ראו גידולים שגידלתם”

והנה ידוע כי אם יש ח"ו פגם בהנהגת הבנים או הבנות, הרי זה ידיים מוכיחות כי ההורים לא התנהגו כראוי, ועל ידי זה השפיע לרעה גם על התנהגות הבנים, כמו שפירש רש"י (דברים כב כא) הטעם שסוקלים נערה המאורסה שזינתה פתח בית אביה: ”ראו גידולים שגידלתם”. לפי זה יש לחקור כאשר רואים ח"ו שאין הצאצאים מתנהגים כראוי, במי יש לתלות האשמה יותר על ראש האב או על ראש האם.

אך מדברי המהרש"א הנזכרים יש לפתור חקירה זו, כי מאחר שמספר אש"ה פחות ממספר אי"ש, לרמז שהאשה צריכה להכניע עצמה לפני בעלה, מבואר מזה שעיקר המשפיע בבית הוא האיש, שהרי האשה

בפרשתנו פרשת נשא (במדבר ה ו): ”איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' ואשמה הנפש ההיא, והתוודו את חטאתם אשר עשו, והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יוסף עליו ונתן לאשר אשם לו”. רש"י מפרש על פי מה ששינוי (ב"ק קי) שהכתוב מדבר כאן בגזל ממון מחבירו ונשבע לו לשקר.

הגם שענין זה כבר נזכר בפרשת ויקרא (ויקרא ה כא): ”נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכיחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו”. בכל זאת חזר הדבר ונשנה כאן כמו שמפרש רש"י: ”בשביל שני דברים שנתחדשו בה, האחד שכתוב והתוודו לומר שאינו חייב חומש ואשם על פי עדים עד שיודה בדבר, והשני על גזל הגר [שאין לו יורש] שהוא ניתן לכהנים.”

אולם מאחר שהכתוב אינו מפרט בפירוש על איזה עון מדובר כאן, אלא הכל נאמר בדרך מאד כללית: ”איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' ואשמה הנפש ההיא, והתוודו את חטאתם אשר עשו”, למדו מכך בספרים הקדושים [ראה במסגרת דברים נפלאים בשם ה"מגלה עמוקות], שהכתוב מדבר כאן על עבירות כלליות, שצריך להתוודות על החטא כדי לתקן הכל בתשובה שלימה, אלא שלפי זה צריך ביאור לפרש המשך הכתוב: ”והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יוסף עליו ונתן לאשר אשם לו.”

אחריות החינוך על האיש יותר מן האשה

בהקדמה לספר ”כתיבה לחיים” מהרה"ג ר' חיים ישכר דוב גראס זצ"ל דומ"ץ פעטריווא מצינו פירוש מתוק בפסוק זה: ”איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' ואשמה הנפש ההיא, והתוודו את חטאתם אשר עשו, והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יוסף עליו”, על פי מה ששינוי בגמרא (יבמות סג): ”במערכבא כי נסיב אינש איתתא אמרי ליה הכי מצא או מוצא, מצא דכתיב (משלי יח כב) מצא אשה מצא טוב, מוצא דכתיב (קהלת ז כו) ומוצא אני מר ממות את האשה.”

וכתב שם המהרש"א בחידושי אגדות לפרש בדרך רמז, דהנה אי"ש בגימטריא ש"א ואילו אש"ה בגימטריא ש"ז ה' פחות מאיש, והרמז בזה כי כאשר האשה מכניעה עצמה לפני בעלה ומחזיקה עצמה פחות ממנה, על כך אומר הכתוב ”מצא אש"ה מצא טוב”, אבל כאשר היא בבחינת האש"ה שמספרה ש"א כמו אי"ש, כי אינה מכניעה עצמה לפניו אלא רוצה להיות שווה אליו, על זה אומר הכתוב: ”ומוצא אני מר ממות את האשה” - האש"ה דייקא עכדה"ק.

ויש להעיר כי רמז זה של המהרש"א מבואר ב"אגרת הטיול" להגה"ק רבי חיים אחי המהר"ל מפראג זי"ע (חלק הרמז אות י) בתוספת ביאור:

”מצא אשה מצא טוב, אוהבי גימטריאות אומרים, כי אש"ה גימטריא שלה ש"ז דהיינו ה' פחות ממנין אי"ש, רמז כי בזמן שהאשה

